

MŁOT (80) *sb m*

o jasne.

sg *N* młot (23). ◇ *G* młota (7). ◇ *A* młot (10), Młota (1) [w znac. 2.]. ◇ *I* młot(e)m (30). ◇ *pl* *N* młoty (1). ◇ *G* młot(o)w (2). ◇ *A* młoty (1). ◇ *I* młotami (4) *Leop*, *BudBib* (2), *GosłCast*, młoty (1) *KochPs*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

1. Narzędzie służące do uderzania, przybijania, kucia itp.; *malleus Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *marculus Calep*; *tudes Cn* (79) : *Ia ko* (By) *Ian y byrnath volunyszczy nyeszabyly Dw vyeprzu robothlywemu Ianowy [...]* *mlothem ZapWar [1511] nr 2052*; *śilny trzałk młotow śłyżę: Alboć tu iełt blińko kowal BierEz L4v; OpecŻyw 139; Murm 149; Mymer*¹ *29v; LubPs hhv; BielKron 234v [3 r.]; Mącz 205a, b; GórnDworz Bb5v; bo y kowalowi łacno o młot/ y flofárzowi o piłkę/ y kráwcowi o nożyce/ gdy iuz łobie wárftát zgotuie. RejZwierc 74v, 224; wieże twoie zburzy młotami [malleis] łwemi (marg) Albo mieczámi. (-). BudBib Ez 26/9, Iudic 4/21; SkarŻyw 560 [2 r.]; Malleus, Fabrile instrumentum notissimum, ita dictum, quod res duras molliat, quasi molleus: vel quod quae dura sunt, molliuntur ad ignem, ut malleis flagellantur. – Młot. Calep 631b, 639a; KlonWor 42; [[w inwentarzu złotnika:] 6 młotów wielgich do rzemiesła należących, małych młotków 17 InwMieszcz 1585 nr 262].*

W połączeniach szeregowych (4): *Powiedz mi coś opuscił? (marg) Co Mnifzy opusćili. (-) [...]* *pług/ śiekierę/ cepy/ nákowálnią/ młot/ łfydło/ drátwę/ kopidło KrowObr 141; w onym budowániu nie śłyżęc było áni młotá/ áni śiekieri/ áni żadnego naczynia żeláznego [et mallei et securis, omne instrumentum ferreum non auditum fuit]. BibRadz 1.Reg 6/7, 3.Reg 6/7; iż Kowal/ thákież Płátnerz/ álbo Słofarz/ ćieślá/ y ci włyfcy ktorzy ćięłzkim naczyniem robią/ zwyczáili łie ćięłzkie naczynie podnośić/ iáko iełt młot/ kołsá/ drzewo/ topor/ cepy/ piłá BielSpr 2v.*

W porównaniach (9): *RejZwierc 256; Więc człowiek (poniewałz ćiałem iego ták duch włada/ iáko młotem kowal) duch iełt GórnRozm A3; Pulsy iák młoty wewnátrz rozbiiáią Mozg zápalony RybGęśli D; rządzenie ludzi iełt iáko śiekierá z młotem SkarKazSej 663a. Cf »kołatać jako młotem«, »jako młotem sklepać«.*

W charakterystycznych połączeniach: młot gwałtowny, twardy (2), złoty (2), żelazny; trzask młotow; młotem porażać, uderzyć.

Zwroty: »kołatać jako młotem (do uszu, w uszy)« [szyk zmienny] (4): iáko [...] *pobudzał ony Proroki łwoie/ áby nań wołáli/ áby nań piłáli/ áby kołátáli iáko młotem do wízu iego RejAp 2v; RejPos 288v, 335; RejZwierc 182.*

»młotem [co] kowác« (1): *iáko gi [tesak] długo młotem kowác GórnDworz E6.*

»przybić [kogo] młotem« (1): *przybiłá go żelázny m gwoźdzyem do zyemie przez łkronie młotem żelázny BielKron 49v.*

»młotem robić« [szyk zmienny] (3): *GórnDworz K2v; Závždy ráczéy łzukay zgody/ Niech zá ćię łkacze kto młotem [žart. zam. młody] dobrze robi. KochFr 17; Malleator – Ten ktori młoten [!] robi. Calep 631b.*

»jako młotem sklepać« (1): *A wiátry iáko młotem/ ták to mocno łklepią. RejWiz 151.*

»wyjść spod jednego młota« = *być takim samym* (1): Zwłazczą że choć w nim [*w groszu kuźni starorzymskiej*] rozne srebro y robotá, Zda się że z nálezym wyłzedł z pod iednego młotá. *CiekPotr*?(2v.

»młotami wyrażać [co]« (1): Kowal (czyni) hebel/ y robi (iy) w rzeżawiu/ y młotami wyraża iy [*operabitur in carbone, et in malleis*] *BudBib Is* 44/12.

»(z)bić młotem (na kowadle); młotem zbity« [*szyk zmienny*] (2;3): gwoźdzmi y młothámi zbił [*clavis et malleis compegit*] [*drzewo*]/ áby się nierozwáliło. *Leop Ier* 10/4; *BibRadz Is* 41/7; *Mqcz* 205b [2 r.]; *Malleatus – Młotem zbiti. Calep* 631b.

»[żelazo] młotem zbierać [= *uderzać*]« (1): *Stricturae, Skry* z rospalonego żelázá pierzchájące gdy go młotem zbieráją. *Mqcz* 421b.

Wyrażenie: »kowalski młot« [*szyk 1:1*] (2): Lewą ręką ięłá gwość/ á prawą kowálki młoth [*manum misit ... ad fabrorum malleos*; ręką ściągnęłá ... do kowálkich młotów *WujBib*]/ y zabiłá Sifarę *Leop Iudic* 5/26 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarŻyw* 560.

Szeregi: »obuch i młot« (1): Ozdobę domu twego/ kóztowné roboty Obuchámi potłukli y twárdemi młoty. *KochPs* 109.

»młot ani siekiera« (1): kościół Sálomonow/ w którym młotá áni siekiery nigdy słyháć nie było *LatHar* 477. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

W przen (2) : o tę się sćkáć [*słowa apostołskie*] dopiero potym/ y to słomiánym młotem kuścić: nie bárzo zwoiuie. *CzechEp* 269.

Zwrot: »w serce kołatać młotami« (1): wserce mé kołacą/ twárdemi młotámi. *GosłCast* 48.

Przen (20) :

a *Narzędzie zagłady, zniszczenia, siła niszczycielska* (16) : Iákoż się złamał y sćkrużył młot w słyfćkiey ziemie [*malleus universae terrae*]? *Leop Ier* 50/23; *GrzegRóżn*]3v; to czyni przez pochyby/ áby tym młotem raz w raz bijący tę twárdą sćkáć sćrcá nálezego rozrąził. *SarnUzn* D4; gdyż widzimy w iákicy to [*zachowanie języków i ust w poczciwości*] pyeczý v Páná iest/ á iáko się zówždy táki kowal sćwoim wlápnym młotem bárzo poraża. *RejPos* 251v, 0005v; mocny to bowiem młot sćłowo Boże/ którym pan Bog tę zmyślóną opokę Antychryłtá Rzymłkiego tłucze/ y kołáce *NiemObr* 161.

W porównaniach (8): Izali sćłowá moie nie sć iáko ogień mowi Pan/ y iáko młot rozbiiájący kámień? *GrzegRóżn* Gv; *RejPos* A5, 76, 189v, 320; Ano cnothá/ áno sćtráłzna przylięgá/ áno bolące sćumnienie/ áno poczćiwa powinność iáko młotem poczćiwego człowieká tłucze *RejZwierc* 41v, 81, 184.

W charakterystycznych połączeniach: młot przerażający (3), rozbijający (2), tłukący, twardy; młotem porażać.

Wyrażenie: »(jako) młot ognisty« (4): kthore [*dekreta i wyroki pochodzące z ust Pana*] też piłmo ná drugim mieyłcu zowie młotem ognińtym przerażájącym opoki [*nunquid non verba mea sunt, quasi ignis, dicit Dominus et quasi malleus conterens petram Vulg Ier* 23/29; Izali sćłowá moie nie sć iáko ogień/ mówi PAN: á iáko młot sćkrużący sćkáć *WujBib*]. *RejAp* 24. [14]; *RejPos* A5; *RejZwierc* 184.

b *O człowieku: pogromca* (4) :

Wyrażenie: »młot heretyków, kacerzów« (3:1): Heretykom [Antonijusz] był bárzo írog/ [...] iáwnie ie y z ich íromotą przekonywał; ták ífz go młotem Heretyków zwáli. *SkarŻyw* 545, 545 *marg*; Hofius Kárdynał młot kácerzów terážnieýfzych. *ReszPrz* 26 *marg*, 26.

a. *Symbol narzędzia używanego przez kowali (2)* : przetoż oni [mnisi jezuici] to też íobie rzemieńío [kowlstwo, które mnisi mylnie uważali za rzemiosío św. Józefa i Pana Jezusa] polubiwfzy mniemáli żeby w tym żywot Iezufów nálepíey wyrážili/ gdyby go w tym rzemieńíle náíłádowáli: ále nie w tym/ żeby rzemieńío to robili: bo to ná tátušie íięfzká/ ále tylko/ żeby młot ná kápicy wyfzyty nošili. *CzechEp* 65, 65.

b. *Narzędzie do wbijania pali; fistuca, malleus stiparius, pavicula Mącz (3)* : Fistuca, Młot/ Kula Kloc álbo Báran/ Táran którym pale á zwłáfzczá móftowe w ziemię wbiyáyą/ Też którym kámiennie w ziemię pobiyáyą kiedy brukuyą. *Mącz* 128d, 285a, 416d.

c. [*Rodzaj broni:* A na každą zchaczkę do Czechu niemaią przy sobie miecz mieczów, kordów, kieiczów, Siekierek, młotów y inszych wśzeliakich broni *MetrKor* 117/445.]

d. *Międlica do tarcia przędziwa (1)* : stuparius malleus, Tárlicá/ trzepáczká álbo młot do tarcia przędziwá. *Mącz* 423d.

2. n-pers (1) :

Zestawienie (1): poflala potym pyenyadze the czorcze wyofkowey do szyerakowa przeíz woycziecha mlotha *LibMal* 1551/164.

Synonimy: **1.b.** *baran, kula, taran.*